

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-3>

УДК 338.486.2+640.4]:340.13

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО І ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

NORMATIVE AND LEGAL REGULATION OF THE ACTIVITIES OF HOTEL, RESTAURANT AND TOURIST BUSINESS

Гончар Лілія Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний університет культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5621-0910>

Беляк Андрій Олександрович

асистент,
Київський національний університет культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2273-7906>

Honchar Liliia, Belyak Andrii
Kyiv National University of Culture and Arts

У статті набуло подальшого розвитку дослідження нормативно-правового регулювання діяльності суб'єктів господарської діяльності у сфері готельно-ресторанного і туристичного бізнесу (сфері гостинності) як важливого адміністративного важеля державного регулювання. У результаті проведеного дослідження систематизовано нормативно-правові акти, якими регулюється діяльність суб'єктів господарської діяльності у сфері гостинності за групами: Закони України, постанови Кабінету міністрів України, національні стандарти України, міжнародні стандарти, інші нормативно-правові акти та надано їх стислу характеристику. Систематизовано зовнішні і внутрішні фактори інтенсифікації готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, які вимагають удосконалення нормативно-правового забезпечення. У результаті дослідження визначено, що метою регулювання діяльності підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу виступає гармонізація відносин між суб'єктами надання послуг та їх споживачами, що спрямована на узгодження інтересів виробників, споживачів та суспільства і формування сприятливих умов для розвитку підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу через створення нормативно-правових актів.

Ключові слова: нормативно-правове регулювання, державне регулювання, готельно-ресторанний і туристичний бізнес, сфера гостинності, фінансова стійкість.

В статье получило дальнейшего развития исследование нормативно-правового регулирования деятельности субъектов хозяйственной деятельности в сфере гостинично-ресторанного и туристического бизнеса, как важного административного рычага государственного регулирования. В результате исследования систематизированы нормативно-правовые акты, которыми регулируется деятельность субъектов хозяйственной деятельности в сфере гостеприимства по группам: Законы Украины, постановления Кабинета министров Украины, национальные стандарты Украины, международные стандарты, другие нормативно-правовые акты и предоставлена их краткая характеристика. Систематизированы внешние и внутренние факторы интенсификации гостинично-ресторанного и туристического бизнеса, которые требуют совершенствования нормативно-правового обеспечения. В результате исследования определено, что целью регулирования деятельности предприятий гостинично-ресторанного и туристического бизнеса выступает гармонизация отношений между субъектами предоставления услуг и потребителями, направленная на согласование интересов производителей, потребителей и общества и формирования благоприятных условий для развития предприятий сферы гостеприимства через создание нормативно-правовых актов.

Ключевые слова: нормативно-правовое регулирование, государственное регулирование, гостинично-ресторанный и туристический бизнес, сфера гостеприимства, финансовая устойчивость.

The article further develops the research of normative-legal regulation of business entities' activities in the enterprise of hotel, restaurant and tourist business (hospitality industry) as an important administrative lever of state regulation. The analysis of recent studies and publications on the topic under study reveals the problem of insufficient study, analysis and systematization of normative and legal regulation of business entities of the entire hospitality industry. In addition, given the fact that the regulatory framework changes frequently, periodic updating and systematization of information about the regulatory framework is an urgent and necessary problem for the study. As a result of the research, we systematized legal acts that regulate the activities of economic entities in the field of hospitality in groups: Laws of Ukraine, Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine, National Standards of Ukraine, International Standards, other normative legal acts and provided its brief description, where the scope and purpose of their action is indicated. External and internal factors of intensification of hotel, restaurant and tourist business, which require perfection of normative-legal maintenance are systematized. To solve certain tasks in accordance with the goal, the following research methods were used: methods of synthesis and analysis; methods of grouping, systematization and generalization; method of induction and deduction; economic and statistical method; graphoanalytical method. As a result of the research, it is determined that the purpose of regulation of enterprises of hospitality and tourism business is the harmonization of relations between the subject of service provision and the consumer (guest, customer), aimed at harmonizing the interests of producers, consumers and society and the formation of favorable conditions for the development of enterprises of hotel, restaurant and tourism business through the creation of regulatory legal acts.

Keywords: normative-legal regulation, government regulation, hotel, restaurant and tourism business, hospitality, financial sustainability.

Постановка проблеми. Динамічна цифровізація ринкових відносин під впливом глобалізаційних тенденцій в сучасному економічному середовищі зумовила виникнення нових передумов ефективного трансконтинентального і міжрегіонального співробітництва, що передбачає створення розгалуженої мережі партнерських взаємовідносин. Готельно-ресторанний бізнес як складова туристичної індустрії відіграє ґрунтовне інституціональне значення для розвитку соціально-економічних та культурно-просвітницьких зв'язків на макро- і мікрорівнях. Цю складну місію можна віднести до сфери відповідальності державних структур, адже вони у процесі своєї діяльності покликані забезпечувати економічне процвітання та добробут населення держави через захист особистих і професійних інтересів громадян, гостей міст і населених пунктів. Тобто це питання значною мірою залежить від ступеня дії та розвиненості державної політики розвитку готельно-ресторанного і туристичного бізнесу. Саме тому актуальною є проблема комплексного аналізу нормативно-правового регулювання діяльності підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, що сприятиме забезпеченню фінансової стійкості сфери гостинності в довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі аналізу нормативно-правового регулювання діяльності підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу присвячені праці вітчизняних вчених, зокрема Н. Бакерника [1], М. Бойко [3], Л. Гопкало [3], А. Колесніченка [13], М. Мальської [14].

Окремі аспекти впливу нормативно-правового регулювання на діяльність підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, їх фінансову стійкість досліджували вітчизняні науковці Л. Батченко [2; 31], А. Беляк [2; 4; 31], Л. Гончар [2; 4; 31], О. Кальченко [12].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Чинне законодавство України в значній мірі чітко не визначає готельно-ресторанний бізнес у контексті його приналежності до системи інститутів сфери туристичних послуг. З огляду на це, для підвищення ефективності діяльності підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, їх фінансової стійкості, яка базується на низці факторів, ключовими з яких є, зокрема, стрімке зростання попиту на національний туристичний продукт як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках споживання послуг, доцільним є ґрунтовна комплексна систематизація та узагальнення чинної нормативно-правової бази з урахуванням міжнародних нормативно-правових актів. Адже попри наявність великої кількості різноманітних нормативно-правових актів не існує єдиної системи їх взаємозв'язку та комплексної дії. Забезпечення фінансової стійкості підприємств сфери гостинності неможливе без ґрунтовної та якісної нормативно-правової бази, яка б повною мірою регулювала та встановлювала правила та обов'язки усіх учасників ринку готельно-ресторанних та туристичних послуг [4].

Відповідно, дослідження базується на аналізованні нормативно-правових актів, що регулюють діяльність суб'єктів господарю-

вання у галузі готельно-ресторанного і туристичного бізнесу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Попри значну зацікавленість вітчизняними науковцями даною проблемою, існує необхідність ґрунтовної систематизації та узагальнення нормативно-правових актів, які регулюють діяльність підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, що і стало **метою дослідження**. Задля досягнення поставленої цілі використано наступні методи наукових досліджень: *методи синтезу та аналізу* – для дослідження вітчизняного досвіду дослідження нормативно-правового регулювання підприємств сфери гостинності; *методи групування, систематизації та узагальнення* – для здійснення класифікації нормативно-законодавчого регулювання підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу; *економіко-статистичний метод* – для виявлення основних тенденцій розвитку підприємств у сфері гостинності (за даними Державної служби статистики України); *метод індукції і дедукції* – для визначення факторів інтенсифікації сфери гостинності, які вимагають удосконалення нормативно-правового забезпечення; *графоаналітичний метод* – для схематичної та наочної інтерпретації теоретичних і практичних дослідження; *метод логічного узагальнення* – при формуванні висновків проведеного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день, інтенсифікація процесів у готельно-ресторанному і туристичному бізнесі відбувається під впливом чис-

ленних внутрішніх і зовнішніх факторів, що загострюють існуючі проблеми, заважають розвитку сфери гостинності та вимагають застосування дієвого специфічного інструментарію, що адаптований до сучасних умов управління. Саме тому, обґрунтування необхідності удосконалення нормативно-правового забезпечення готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, перш за все, повинно базуватися на факторному аналізі інтенсифікації розвитку підприємств в індустрії гостинності (рис. 1).

Держава як гарант, зокрема, економічної безпеки та фінансової стабільності повинна усвідомлювати необхідність створення сприятливого клімату для розвитку підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу. У цьому випадку адміністративні важелі державного регулювання виступають невід’ємною складовою системи технологій сфери гостинності, які ґрунтуються на методико-організаційних засадах, що формує цілісний інституціональний механізм функціонування підприємств сфери гостинності.

Проаналізувавши нормативно-правове поле діяльності підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, можемо згрупувати всю нормативно-законодавчу та регуляторну документацію за кількома напрямками (рис. 2).

З огляду на представлену класифікацію нормативно-правового забезпечення подальший аналіз його проблемних аспектів для підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу зосереджено за визначеною градацією.

Серед Законів України, що забезпечують регулювання основних аспектів господарської діяльності підприємств готельно-ресто-

Рис. 1. Факторний аналіз необхідності удосконалення нормативно-правового забезпечення готельно-ресторанного і туристичного бізнесу

Джерело: систематизовано авторами

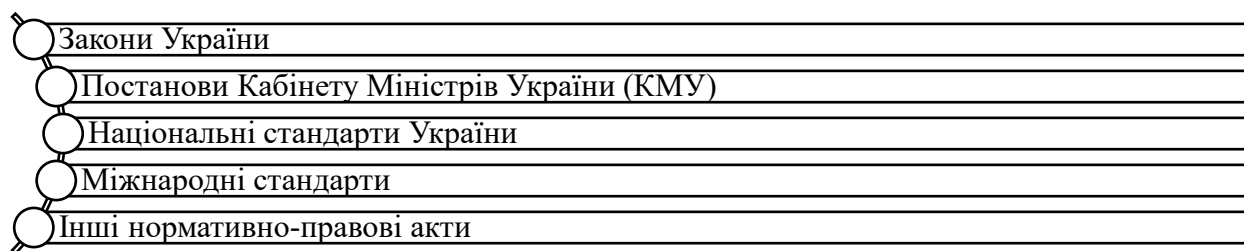

Рис. 2. Класифікація нормативно-правового забезпечення функціонування суб'єктів господарювання готельно-ресторанного і туристичного бізнесу

Джерело: систематизовано авторами

ранного і туристичного бізнесу є Цивільний і Господарський кодекси України – кодифіковані нормативні акти (закони), які регулюють основні відносини учасників ринку готельно-ресторанних і туристичних послуг. Крім цього, ключові аспекти функціонування підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу визначають Закон України «Про туризм», Закон України «Про стандартизацію», Закон України «Про курорти», Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», Закон України «Про захист прав споживачів» (табл. 1).

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України – головний орган системи центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері гостинності. Відповідно, Мінекономіки встановлює відповідні категорії об'єктам туристичної інфраструктури (готелям, іншим об'єктам, призначених для надання послуг з розміщення, закладам харчування, курортним закладам тощо), видає свідоцтва про встановлення об'єктам туристичної інфраструктури відповідної категорії та веде реєстр свідоцтв. Станом, на 9 грудня 2019 року, за даними Реєстру свідоцтв про встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг із тимчасового розміщення (проживання), до Реєстру внесено 389 готелів, яким видано свідоцтво про встановлення категорії. Із них: 5* – 51 готель; 4* – 135 готелів; 3* – 144 готелі; 2* – 35 готелів; 1* – 24 готелі. Найбільше п'ятизіркових готелів розташовано переважно у містах-мільйонниках: Києві, Дніпрі, Львові, Одесі [28]. За даними Державної служби статистики України, на 2019 рік налічувалося 5451 колективний засіб розміщування [7].

У Законі України «Про туризм» визначено основні терміни, зокрема «готель», «готельна послуга», «аналогічні засоби розміщення». Відповідно до Закону, з метою підвищення рівня туристичного обслуговування, сприяння споживачам у свідомому виборі туристичних послуг, забезпечення рівних можливостей суб'єктам туристичної діяльності на ринку туристичних послуг, забезпечення захисту прав і законних інтересів, життя, здоров'я та майна громадян, підвищення рівня екологічної безпеки об'єктам туристичної інфраструктури присвоюються категорії якості та рівня обслуговування. У Законі визначаються види категорій об'єктів туристичної інфраструктури, порядок їх встановлення, зміни, доведення до споживачів інформації про вид та категорію об'єкта туристичної інфраструктури. Законом встановлюється заборона на надання послуг з розміщення без наявності свідоцтва про встановлення відповідної категорії.

Серед постанов Кабінету Міністрів України, що регулюють діяльність суб'єктів готельно-ресторанного і туристичного бізнесу базовими можна визначити «Про затвердження Порядку встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)», «Про затвердження Порядку доведення до споживачів інформації про вид об'єкта туристичної інфраструктури» та «Про порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)» (табл. 2).

Порядок встановлення категорій готелям визначено постановою КМУ «Про затвердження Порядку встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)». Порядком передбачено, що категорії готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), встановлюються за результатами добровільної сертифікації послуг

Таблиця 1

**Закони України, що регулюють діяльність підприємств
готельно-ресторанного і туристичного бізнесу**

Тип	Назва	Опис
Закони України	Цивільний кодекс України [30]	Цивільний кодекс України є кодифікованим нормативним актом (законом) яким регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), учасниками яких є фізичні та юридичні особи, Держава Україна, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. В тому числі, даним Законом врегульовуються немайнові та майнові відносини під час надавання послуг підприємствами готельно-ресторанного і туристичного бізнесу.
	Господарський кодекс України [5]	Господарський кодекс України встановлює правові основи господарської діяльності, яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності. Закон забезпечує зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток підприємництва, підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальну спрямованість, утверджує суспільний господарський порядок в економічній системі України, сприяє гармонізації її з іншими економічними системами.
	Про туризм [27]	Закон визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей.
	Про стандартизацію [25]	Закон встановлює правові та організаційні засади стандартизації в Україні і спрямований на забезпечення єдиної технічної політики у цій сфері.
	Про курорти [23]	Закон визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів в Україні та спрямований на забезпечення використання з метою лікування і оздоровлення людей природних лікувальних ресурсів, природних територій курортів, які є надбанням народу України, та їх охорони.
	Про технічні регламенти та оцінку відповідності [26]	Закон визначає правові та організаційні засади розроблення, прийняття та застосування технічних регламентів і передбачених ними процедур оцінки відповідності, а також здійснення добровільної оцінки відповідності.
	Про основні принципи та вимоги до якості харчових продуктів [24]	Закон регулює відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку харчових продуктів та споживачами харчових продуктів і визначає порядок забезпечення безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, що виробляються, перебувають в обігу, ввозяться та/або вивозяться на митну територію України.
	Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення [15]	Закон регулює суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, визначає відповідні права і обов'язки державних органів, підприємств, установ, організацій та громадян, встановлює порядок організації державної санітарно-епідеміологічної служби і здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні.
	Про захист прав споживачів [22]	Закон регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів.

Джерело: систематизовано авторами на основі [5; 15; 22; 23; 24; 25; 26; 27; 30]

Таблиця 2

Постанови Кабінету міністрів України, що регулюють діяльність підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу

Тип	Назва	Опис
Постанова Кабінету Міністрів України (КМУ)	Про затвердження Порядку встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) [17]	Порядок визначає процедуру встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання).
	Про затвердження Порядку доведення до споживачів інформації про вид об'єкта туристичної інфраструктури [18]	Порядок визначає процедуру доведення до споживачів інформації про вид об'єкта туристичної інфраструктури та його категорію.
	Про порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) [19]	Порядок регулює питання надання юридичними та фізичними особами послуг з тимчасового розміщення (проживання).

Джерело: систематизовано авторами на основі [17; 18; 19]

стосовно безпеки для життя і здоров'я людей, захисту їх майна та охорони довкілля відповідно до договору між органом із сертифікації та власником або уповноваженою ним особою і оцінювання відповідності готелів вимогам певної категорії. Сертифікація та оцінювання готелю здійснюється органами із сертифікації. Готелям встановлюються наступні категорії: «п'ять зірок», «чотири зірки», «три зірки», «дві зірки» та «одна зірка». Іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), у тому числі мотелям, пансіонатам, будинкам відпочинку, туристичним базам, кемпінгам, категорія встановлюється за рівнем обслуговування в них (перший, другий, третій, четвертий та п'ятий рівні).

Вимоги до функціонування закладів готельно-ресторанного і туристичного бізнесу встановлюють національні стандарти України – ДСТУ 4268:2003 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги», ДСТУ 4269:2003 «Послуги туристичні. Класифікація готелів», ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства», ДСТУ 4527:2006 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення».

Роботи з оцінювання готелів, визначення їх категорії виконуються відповідно до вимог ДСТУ 4269:2003 «Послуги туристичні. Класифікація готелів». Стандарт визначає класифікацію готелів та аналогічних засобів розміщення за категоріями, а також вимоги до них. Категорію готелю зазначають на його вивісці, на квитанціях, у реєстраційній картці гостя та в рекламних документах. Вимоги до кожної категорії готелів, визначені стандартом, є мінімальними, які необхідно

виконувати в повному обсязі. Окремі міжнародні стандарти гармонізовані у вітчизняних нормативно-правових аналогах, наприклад, ISO/FDIS 18513:2003 Tourism services. Hotels and tourism accommodation. Terminology адаптований у ДСТУ 4527:2006 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення».

Державний стандарт України 4268:2003 «Засоби розміщення» встановлює класифікацію засобів розміщення, загальні вимоги до засобів розміщення та до послуг, які надають у засобах розміщення. Якщо проаналізувати міжнародний досвід, саме невеликі підприємства є основою розвитку галузі – структурують ринок послуг згідно з попитом споживачів, формують конкурентне середовище та створюють додаткові робочі місця. Суттєву конкуренцію підприємствам, у тому числі великим, створюють фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які переважно утримують невеликі ресторани, готелі та є власниками приватних будинків і квартир. Вони пропонують відвідувачам повний спектр основних та додаткових готельних послуг при значно нижчій їх вартості.

Крім державних стандартів, обов'язковими є державні будівельні норми ДБН В.2.2-9:2018, ДБН В.2.2-20:2008, ДБН В.2.2-25:2009, які поширюються на проектування нових і реконструкцію існуючих будинків, споруд та комплексів громадського призначення, зокрема готельно-ресторанних підприємств [6].

Не менш важливими є інші нормативно-правові акти – накази Державної туристичної адміністрації, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, санітарні правила (табл. 4).

Таблиця 3

Національні, міжнародні стандарти та державні будівельні норми України, що регулюють діяльність підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу

Тип	Назва	Опис
Національні стандарти України	ДСТУ 4268:2003 «Послуги туристичні. Засоби розміщування. Загальні вимоги» [8]	Стандарт поширюється на засоби розміщування: встановлює їх класифікацію, загальні вимоги до них та до послуг, які надаються. На підставі стандарту можна розробляти нормативні документи, що конкретизують вимоги до окремих видів засобів розміщування. Встановлені вимоги не можуть бути нижчі за вимоги цього стандарту. Стандарт придатний для застосування з метою сертифікації засобів розміщування.
	ДСТУ 4269:2003 «Послуги туристичні. Класифікація готелів» [9]	Стандарт встановлює класифікацію готелів та аналогічних засобів розміщування незалежно від форм власності та відомчої належності. Стандарт придатний для застосування з метою сертифікації.
	ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація» [10]	Стандарт поширюється на сферу ресторанного господарства. Стандартом визначаються терміни та визначення понять; наводиться класифікація закладів ресторанного господарства; висуваються загальні вимоги до закладів ресторанного господарства; надається характеристика структурно-функційних параметрів закладів ресторанного господарства різних типів і класів.
	ДСТУ 4527:2006 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення» [11]	Терміни, встановлені Стандартом, обов'язкові для вживання в усіх видах нормативних документів, що стосуються сертифікації послуг з тимчасового розміщення (проживання); для встановлювання категорій готелів та інших об'єктів, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), а також для робіт зі стандартизування.
	ДБН В.2.2-20:2008 «Будинки і споруди. Готелі» ДБН В.2.2-25:2009 «Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства)» ДБН В.2.2-9:2018 «Громадські будинки та споруди. Основні положення» [6]	Державні будівельні норми (ДБН) поширюються на проектування нових і реконструкцію існуючих будинків, споруд та комплексів громадського призначення з умовною висотою до 73,5 м (включно), а також вбудовано-прибудованих приміщень громадського призначення. Вимоги Норм є обов'язковими для юридичних та фізичних осіб – суб'єктів інвестиційної діяльності на території України незалежно від форм власності та відомчої належності. При проектуванні громадських будинків та споруд поряд з положеннями цих Норм слід також керуватися положеннями будівельних норм за видами будинків та споруд.
Міжнародні стандарти	ISO/FDIS 18513:2003 Tourism services – Hotels and tourism accommodation- Terminology [32]	Міжнародний стандарт, що адаптований у ДСТУ 4527:2006 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення».

Джерело: систематизовано авторами на основі [6; 8; 9; 10; 11; 32]

Основними адміністративними важелями державного регулювання, використання яких обумовлює можливість удосконалення роботи підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, виступають процедури ліцензування та сертифікації. Впровадження ліцензування у сфері гостинності спрямоване на захист прав та інтересів споживачів послуг,

гарантування визначеного рівня обслуговування та забезпечення від його зниження, дотримання санітарних, екологічних та інших норм і положень тощо. Встановлення параметрів та окреслення чітких критеріїв, наявність яких буде сигналізувати про обов'язковість придбання ліцензії, дозволить створити дієву систему ліцензування.

Таблиця 4

Інші нормативно-правові акти України, що регулюють діяльність підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу

Тип	Назва	Опис
Інші нормативно-правові акти	Наказ Державної туристичної адміністрації України «Про затвердження Правил користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг» [20]	Правила регламентують основні вимоги щодо користування готелями та аналогічними засобами розміщення усіх форм власності, що здійснюють діяльність на території України у сфері надання послуг розміщення споживачам, і регулюють відносини між споживачами та готелями, виконавцями цих послуг.
	СанПін 42-123-5777-91. Санітарні правила для підприємств громадського харчування, включаючи кондитерські цехи і підприємства, що виробляють м'яке морозиво [29]	Санітарні правила поширюються на діяльність закладів ресторанного господарства незалежно від форм власності та відомчої належності та визначають санітарні вимоги до території, приміщень і їх оснащення, транспортування, приймання та зберігання харчових продуктів, обробки сировини, виробництва і реалізації продукції, а також до умов праці і особистої гігієни персоналу підприємства.
	Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України «Про затвердження Рекомендованих норм технічного оснащення закладів громадського харчування» [21]	Наказ визначає рекомендовані норми технічного оснащення закладів ресторанного господарства, що розраховані для найбільш поширених закладів різних типів, які складають основу виробничо-торговельної сфери на території України. Норми призначено для застосування під час проектування, будівництва, реконструкції або технічного переобладнання закладів різних типів усіх організаційно-правових форм.
	Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження вимог щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР)» [16]	Наказ регламентує вимоги щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР), визначає загальні положення, програми-передумови системи НАССР; послідовність розробки системи НАССР; визначає спрощений підхід для певних категорій потужностей у застосуванні процедур, що засновані на принципах НАССР та процедури, які забезпечують ефективне функціонування системи управління безпечністю харчових продуктів.

Джерело: систематизовано авторами на основі: [16; 20; 21; 29]

Ключовими об'єктами нормативно-правового регулювання підприємств сфери гостинності виступають технології виробництва, організації та реалізації надання готельних, ресторанных і туристичних послуг за різними напрямками, що охоплюють широкий спектр питань (від термінологічної основи і часових нормативів до методологічної основи формування готельного, ресторанного чи туристичного продукту).

Державна політика в контексті розвитку підприємств сфери гостинності, як складової сфери послуг, спрямована на поліпшення якісних кри-

теріїв її функціонування. Виявлення проблем регулювання діяльності підприємств та оцінка їх значущості в соціально-економічних умовах України можуть надати змогу стверджувати, що одним з найважливіших способів реалізації державної політики в сучасних умовах розвитку бізнес-діяльності підприємств сфери гостинності виступає державна підтримка цієї галузі.

Тобто можна стверджувати, що сфера гостинності виконує інституціональну з'єднувальну місію у системі економічно-соціальних відносин. Тому, у цьому контексті

нормативно-правове забезпечення технологічної, організаційно-технічної та інституціональної основи процесу надання послуг виступає однією з основних передумов як для цілей укріплення ділових і партнерських взаємовідносин, так і для задоволення потреб населення у сфері обслуговування.

Висновки. Елементом наукової новизни статті стало поглиблення досліджень у розрізі вивчення та аналізування особливостей нормативно-правового регулювання підприємств сфери гостинності. В результаті проведеного дослідження обґрунтовано необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення сфери гостинності як важливого адміністративного важелю державного регулювання.

Доведено, що курс на інтенсифікацію сфери гостинності як джерела наповнення бюджету й сучасного фактору поліпшення ділового іміджу України на міжнародному ринку зумовлює потребу у проведенні державними органами постійного оновлення та удосконалення нормативно-правової бази, що здійснює з'єднувальну інституціональну функцію в системі соціально-економічних відносин. Відповідно, ключовим вектором подальших досліджень у цьому аспекті повинно стати комплексне систематизування та узагальнення основних положень, сфер впливу та проблемних точок визначених та діючих нормативно-правових документів на предмет їх взаємоузгодженості, вичерпності та відповідності міжнародним аналогам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бакеренко Н. П. Особливості діяльності підприємств готельної індустрії. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.15. С. 168–176.
2. Батченко Л. В., Гончар Л. О., Беляк А. О. Формування механізму фінансової стійкості підприємств сфери гостинності: організаційно-економічний аналіз. *Підприємництво і торгівля*. 2020. № 27. С. 13–20. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2020-27-02>
3. Бойко М.Г. Організація готельного господарства : [підручник]. Київ : Київ, нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 448 с.
4. Гончар Л., Беляк А. Удосконалення механізму формування фінансової стійкості підприємств сфери гостинності. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-23>
5. Господарський кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/436-15> (дата звернення: 27.04.2021).
6. ДБН В.2.2-9:2018. «Громадські будинки та споруди. Основні положення».
7. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.05.2021).
8. ДСТУ 4268:2003. «Послуги туристичні. Засоби розмішування. Загальні вимоги».
9. ДСТУ 4269:2003. «Послуги туристичні. Класифікація готелів».
10. ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація»
11. ДСТУ 4527:2006. «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення».
12. Кальченко О. М. Інноваційно-інвестиційний механізм підвищення ефективності підприємств туристичної сфери. *Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. Серія «Економічні науки»*. 2011. № 11. С. 58–67.
13. Колесніченко А. С. Нормативно-правове регулювання та державна підтримка розвитку готельної індустрії як інституту туризму. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 23. 2017. С. 37–42.
14. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Готельний бізнес: теорія та практика : [підручник]. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 472 с.
15. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 № 4004-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4004-12> (дата звернення: 30.04.2021).
16. Про затвердження Вимог щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР) : Наказ Мінагрополітики України від 01.10.2012 № 590. URL: <https://bit.ly/2R3JNhS> (дата звернення: 30.04.2021).
17. Про затвердження Порядку встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2009 № 803. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/803-2009-%D0%BF> (дата звернення: 06.05.2021).
18. Про затвердження Порядку доведення до споживачів інформації про вид об'єкта туристичної інфраструктури та його категорію : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.07.2013 № 470. URL: <https://bit.ly/3tsSGP7> (дата звернення: 30.04.2021).
19. Про затвердження Порядку надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 № 297. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/297-2006-%D0%BF> (дата звернення: 06.05.2021).

20. Про затвердження Правил користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг : Наказ Держтурадміністрації України від 16.03.2004 № 19. URL: <https://bit.ly/3tvI3w4> (дата звернення: 06.05.2021).

21. Про затвердження Рекомендованих норм технічного оснащення закладів громадського харчування : Наказ Мінекономіки, європ. інтеграції від 03.01.2003 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0002569-03> (дата звернення: 08.05.2021).

22. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1023-12> (дата звернення: 06.05.2021).

23. Про курорти : Закон України від 05.10.2000 № 2026-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2026-14> (дата звернення: 06.05.2021).

24. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР. URL: <https://bit.ly/3uvRiwz> (дата звернення: 30.04.2021).

25. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 № 1315-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1315-18> (дата звернення: 06.05.2021).

26. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15.01.2015 № 124-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/124-19> (дата звернення: 06.05.2021).

27. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 05.05.2021).

28. Реєстр свідоцтв про встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), виданих Мінекономрозвитку. URL: <https://bit.ly/3uvvdw1J> (дата звернення: 08.05.2021).

29. Санітарні правила для підприємств громадського харчування, включаючи кондитерські цехи і підприємства, що виробляють м'яке морозиво (СанПін 42-123-5777-91) від 19.03.1991. URL: <https://bit.ly/3euUWRV> (дата звернення: 08.05.2021).

30. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15> (дата звернення: 27.04.2021).

31. Batchenko L., Honchar L., Beliak A. The effectiveness of ensuring the financial stability of the restaurant business in the crisis COVID-19. *Anti-crisis management: state, region, enterprise: Multi-authored monograph*. Kaunas, Lithuania : Publishing House "Baltija Publishing", 2020. P. 151–176. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-020-9-11>

32. ISO/FDIS 18513:2003 Tourism services-Hotels and tourism accommodation-Terminology.

REFERENCES:

1. Bakerenko, N. (2013). Osoblyvosti diialnosti pidpryiemstv hotelnoi industrii [Features of the hotel industry]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 23.15, 168–176 (in Ukrainian)

2. Batchenko, L. V., Honchar, L. O., & Beliak, A. O. (2020). Formuvannia mekhanizmu finansovoi stiiikosti pidpryiemstv sfery hostynnosti: orhanizatsiino-ekonomichniy analiz [Formation of the mechanism of financial stability of enterprises in the field of hospitality: organizational and economic analysis]. *Pidpryiemnytstvo i torhivlia*, (27), 13–20. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2020-27-02> (in Ukrainian)

3. Boiko, M. & Hopkalo, L. (2006). Orhanizatsiia hotelnoho hospodarstva [Organization of the hotel industry]. *Kyiv, nats. torh.-ekon. un-t*, p. 448. (in Ukrainian)

4. Honchar, L., & Beliak, A. (2021). Udoskonalennia mekhanizmu formuvannia finansovoi stiiikosti pidpryiemstv sfery hostynnosti [Improvement of mechanism for the formation of financial stability of hospitality]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 25. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-23> (in Ukrainian)

5. Verkhovna Rada Ukrainy (2003). Commercial Code Ukraine. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. (in Ukrainian)

6. DBN V. 2.2-9-2018 (2018). Gromads'ki budivli ta sporudi. Osnovni polozhennja [Public buildings and structures. Substantive provisions]. *Minregionbud Ukrainy*. (in Ukrainian)

7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)

8. Derzhspozhy`vstandart Ukrainy (2003). DSTU 4268: Posluhy turystychni. Zasoby rozmishchennia. Zahalni vymohy [DSTU 4268: Tourist services. Accommodation facilities. general requirements]. *Natsionalnyi standart Ukrainy*. (in Ukrainian)

9. Derzhspozhy`vstandartu Ukrayiny (2003). DSTU 4269: Posluhy turystychni. Klyasyfikatsiia hoteliv [DSTU 4269: Tourist services. Hotel Classification]. *Natsionalnyi standart Ukrainy*. (in Ukrainian)

10. Derzhspozhy`vstandartu Ukrayiny (2004). DSTU 4281: Zaklady restorannogo gospodarstva. Klyasyfikatsiia [Dining restaurants. Classification]. *Natsionalnyi standart Ukrainy*. (in Ukrainian)

11. Derzhspozhyv standartu Ukrayiny (2006). DSTU 4527: Posluhy turystychni. Zasoby rozmishchennia. Terminy ta vyznachennia [DSTU4527: Tourist services. Accommodation facilities. Terms and definitions]. *Natsionalnyi standart Ukrainy*. (in Ukrainian)
12. Kalchenko, O. (2011). Innovatsiino-investytsiinyi mekhanizm pidvyshchennia efektyvnosti pidpriemstv turystychnoi sfery [Innovational investment mechanism of improving the efficiency of enterprises in touristic sphere]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 11, pp. 58–67. (in Ukrainian)
13. Koliesnichenko, A. (2017). Normatyvno-pravove rehuliuвання ta derzhavna pidtrymka rozvytku hotelnoi industrii yak instytutu turyzmu [Regulatory and legal regulation and state support for the development of the hotel industry as an institution of tourism]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 23, pp. 37–42. (in Ukrainian)
14. Malska, M. (2017). Hotelnyi biznes: teoriia ta praktyka [Hotel business: theory and practice]. *Tsentr uchbovoi literatury*, p. 472. (in Ukrainian)
15. Verkhovna Rada of Ukraine (1994). Pro zabezpechennya sanitarnoho ta epidemichnoho blahopoluchchya naselennya: Zakon Ukrayiny vid 24.02.1994 № 4004-XII [The Law of Ukraine of 24.02.1994 No 4004-XII “On ensuring sanitary and epidemiological welfare”]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, no. 27, 218 p. (in Ukrainian)
16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012). Pro zatverdzhennia Vymoh shchodo rozrobky, vprovadzhennta ta zastosuvannia postiino diiuchykh protsedur, zasnovanykh na pryntsyakh Systemy upravlinnia bezpechnistiu kharchovykh produktiv (HACCP): Nakaz; Minahropolityky Ukrainy vid 01.10.2012 № 590 [«On approval of the Requirements for the development, implementation and application of permanent procedures based on the principles of the Food Safety Management System (HACCP)» The Law of Ukraine of 01.10.2012 № 590]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. (in Ukrainian)
17. Kabinet Ministriv Ukrayiny (2009). Pro zatverdzhennia Poriadku vstanovlennia katehorii hoteliam ta inshym ob'ektam, shcho pryznachaiutsia dlia nadannia posluh z tymchasovoho rozmishchennia (prozhyvannia) [«On Approval of the Procedure for Establishing Categories for Hotels and Other Objects to Provide Temporary Accommodation Services (Accommodation)»]. *Kabinet Ministriv Ukrayiny*. (in Ukrainian)
18. Kabinet Ministriv Ukrayiny (2013). Pro zatverdzhennia Poriadku dovedennia do spozhyvachiv informatsii pro vyd ob'ekta turystychnoi infrastruktury ta yoho katehoriuu [About the statement of the Procedure of delivery to consumers of the information on a kind of object of a tourist infrastructure and its category]. *Kabinet Ministriv Ukrayiny*. (in Ukrainian)
19. Kabinet Ministriv Ukrayiny (2006). Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia posluh z tymchasovoho rozmishchennia (prozhyvannia) [About the statement of the Order of rendering of services on temporary accommodation (residence)]. *Kabinet Ministriv Ukrayiny*. (in Ukrainian)
20. Derzhuradministratsiia Ukrainy (2004). Pro zatverdzhennia Pravyl korystuvannia hoteliamy y analogichnymy zasobamy rozmishchennia ta nadannia hotelnykh posluh [About the statement of Rules of use of hotels and similar means of accommodation and rendering of hotel services]. *Derzhuradministratsiia Ukrainy*. (in Ukrainian)
21. Minekonomiky, yevrop. intehratsii (2003). Pro zatverdzhennia Rekomendovanykh norm tekhnichnoho osnashchennia zakladiv hromadskoho kharchuvannia [About the statement of the Recommended norms of technical equipment of public catering establishments]. *Minekonomiky, yevrop. Intehratsii*. (in Ukrainian)
22. Verkhovna Rada Ukrainy (1991). Pro zakhyst prav spozhyvachiv: Zakon Ukrainy vid 12.05.1991 № 1023-XII [On consumer protection: Law of Ukraine of 12.05.1991 № 1023-XII] (1991). *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR*, 30, 379. (in Ukrainian)
23. Verkhovna Rada Ukrainy (2000). Pro kurorty: Zakon Ukrainy vid 05.10.2000 roku No 2026-III [About resorts: Law of Ukraine from 05.10.2000 No 2026-III]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. (in Ukrainian)
24. Verkhovna Rada Ukrainy (1997). Pro osnovni pryntsyipy ta vymohy do bezpechnosti ta yakosti kharchovykh produktiv: Zakon Ukrainy vid 23.12.1997 № 771/97-VR [About the basic principles and requirements for food safety and quality: Law of Ukraine vid 23.12.1997 № 771/97-VR]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. (in Ukrainian)
25. Verkhovna Rada Ukrainy (2014). Pro standartyzatsiiu: Zakon Ukrainy vid 05.06.2014 № 1315-VII [About standardization: Law of Ukraine vid 05.06.2014 № 1315-VII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. (in Ukrainian)
26. Verkhovna Rada Ukrainy (2015). Pro tekhnichni rehlementy ta otsinku vidpovidnosti: Zakon Ukrainy vid 15.01.2015 № 124-VIII [About technical regulations and conformity assessment: Law of Ukraine vid 15.01.2015 № 124-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. (in Ukrainian)
27. Verkhovna Rada Ukrainy (1995). Pro turyzm: Zakon Ukrainy № 324/95-BP [On Tourism; The Law of Ukraine № 324/95-BP]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. (in Ukrainian)
28. Register of certificates on the establishment of categories of hotels and other facilities intended for the provision of temporary accommodation (accommodation), issued by the Ministry of Economic Development. Retrieved from: <https://bit.ly/3uvdw1J>

29. Verkhovna Rada Ukrainy (1991). Sanitarni pravyla dlia pidpriemstv hromadskoho kharchuvannia, vkluchaiuchy kondyterski tsekhy i pidpriemstva, shcho vyrobliaiut miake morozyvo: SanPin 42-123-5777-91 [Sanitary rules for catering establishments, including confectioneries and enterprises producing soft ice cream: SanPin 42-123-5777-91]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. (in Ukrainian)
30. Verkhovna Rada of Ukraine (2003). The Civil Code of Ukraine. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. (in Ukrainian)
31. Batchenko, L., Honchar, L., & Beliak, A. (2020). The effectiveness of ensuring the financial stability of the restaurant business in the crisis COVID-19. *Anti-crisis management: state, region, enterprise: Multi-authored monograph*. Kaunas, Lithuania: Publishing House "Baltija Publishing". DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-020-9-11> (in Ukrainian)
32. ISO/FDIS 18513:2003 Tourism services – Hotels and tourism accommodation-Terminology.